

ZİYA GÖKALP

ZİYA GÖKALP DERNEĞİNCE YAYIMLANIR KÜLTÜR DERGİSİ

S A Y I : 10

NİSAN 1978

CİLT : 3

**TÜRK HALKBİLİMİNDE DÜĞÜN - EVLİLİK - AKRABALIK
GELENEKLERİ VE TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ**

— II —

Yazan : M. Adil ÖZDER

- başbağı** 1. Düğünlerde geline elbise giydirilirken, «baş bağlamaları» yapılırken, yengelerin çalgıcılara verdiği bahşiş (Ay., Bt., Dy., Drd.; Vn.)
2. Düğünde gelin yakınlarının «gelin başına örtü bağlamıyor» diyerek oğlan evi tarafından aldıkları bahşiş (Or. köyleri)
3. Düğünde oğlan tarafının verdiği şölen (Beyşehir - Kn.)
- başadək sürmek** Evlilik başlangıcından sonuna kadar karı - koca mutlulukla yaşamak (Beyşehir - Kn.)
- baş bağlama** 1. Gerdek gecesinden sonra kadınların gelini ziyaret töreni (Bu toplantı sırasında, yatak çarşafı da görülür). Berit ve Gâvurdağı Yörükleri - Mr.) [çarşaf günü]
2. Çarşamba günü —»kına gecesi«—, erkek tarafının kız evinde toplanıp gelinin baş bağlama törenini yapmaları (Bu törende türkülerle gelin övülür, ağlatılır). (Ünye - Sm.) [gelin ağlatma]
- baş bağlamak** 1. Perşembe veya pazar günlerine raslatılan «gelin başı» gününde, geline duvak ve taç giydirmek (Krş., Ng., Yz.)
2. Nişandan bir süre sonra nişanlıları bir yere getirip eğlenmek (To.)
3. «Gelin kız», oğlan evine götürüleceği gün babası evinde saç örülüp, başının bağlanması; gelinlik giysilerinin giydirilmesi, duvağının bağlanması töreni (Divriği - Sv.)
- baş beraberlik** Karı - kocanın birbirlerinin sözlerine uyması (Gemerek - Sv.)
- baş çatması** «Gelin hamamı» günü, gelin yıkanırken yapılan tören (Tr.) [gelin başı yapmak]
- baş çevresl** Nişan takılırken davetliler tarafından kızın başında çevrilerek verilen hediye (Yeşilova - Brd., Mn., Sm.)
- baş dermek** 1. Evlendirmek (Es., To.)
2. Gelin getirmeğe gitmeden önce sağdıçla güveyi bir arada olarak halkla beraber tören yapmak (Çal. - Dz.)
3. Gelini getirmeğe gitmeden önce, güveyi giydirip kuşatmak (Çivrilik - Dz.) [güvey başı düzmek]
4. Gelinin başını süslemek (Eşme - Uş., Cr., Es.) [gelin başı yapmak]
- başdih** Ceyizini düzmek için güveyin kıza verdiği para ağırlık (Kr. yöresi)
- baş donanma** Güveyin, gerdekten bir gece önce yaptırdığı şenlik töreni (Çkr.) [baş dermek 2,3]

başdüşü Gelin almak için kız evine altı olarak giden kadın kafilesinin başçılığını yapan kadın (Ünye köyleri - Or.)

baş düzme [baş bağlama]

baş gölgesi Erkek eş, koca (Şavşat - Ar.) [baş yoldaşı]

başı bağlanmak Nişanlanmak (Ar.; Seydişehir - Kn.) [başı bağlanmış]

başı bağlanmış Nişanlanmış ya da nikâhlanmış kız (Ar.)

başıboş 1. Dul kadın (Yeşilova - Brd.; Tavas - Dz.; Ay; To.; Es.; Gm.; Kn.)

2. Bekâr erkek (Ermenek - Kn.)

başıbozuk Dul kadın veya dul erkek (Bor - Nğ.)

başı bozulmadık Evlilik hayatı süren, kocası ölmemiş olan kadın (Ada.; Hat.) [başı bütün]

başı bozulmak Dul kalmak (Merzifon - Ama.; Taşova - To.; Bor - Nğ.)

başı bütün Evli kadın; dul kalmamış kadın (Ank.; Ant.; İç.)

başını bağlamak Evlendirmek (Ezc.; Bor - Nğ.; Ar.; Bartın - Zn.)

başlığa gitmek 1. Güvey tarafından verilen para «ağırlık» ile gelin olacak kıza çeyiz almağa gitmek (Ank.) [pazarlık görmek]

2. Kız tarafının erkek tarafından istediği parayı öğrenmeğe gitmek (Afşin - Mr.)

başlık Düğün başlangıcı (Ovacık köyleri - Çkr.)

başlık 1. Gelinlik kızın babasına oğlan evi tarafından verilen para (ç.yy.) (Başlık parasiyle çeyiz olarak uzun süre değerini koruyabilecek halı, kilim, bakır, gibi nesnelere alınır. Başlık parasının başka yerlere harcanması bazı yerlerde ayıp sayılmaktadır.)

[ağırlık; dutu; kalın; günsalık; ata yolu]

(ağırlık ve kalın alma töresi, başlık anlamında bazı çevrelerden derlenmişse de bunlar o anlamda kullanılmazlar. Başlık için ayrıca bkb. Prof. Sedat Veyis Örnek, Budunbilim Terimleri Sözlüğü).

2. Gelin başı süslemede kullanılan tacın adı (R. Ekrem Koçu, sh. 29)

başlık bozmak Çeyiz düzmek (Ama.; Haymana - Ank.)

başlıkçı Gelin kıza başlık satın alamıyanlara bir iki gün için kira ile başlık veren kimseler (İst., R.E. Koçu, Sh. 29)

başlık vermek Kız tarafına "ağırlık" vermek için tören yapmak (Brs.; Ks.)

Baş övmek, baş öğmek Geline, oğlan evinde yengeler ve çalgıcılar tarafından öğüt verici sözler söyleme töreni (Yz.)

baş yapıcı Düğün günlerinde, daha çok kına gecesinde gelinin başını yapan usta kadın (Bu törene **baş düzme**; **baş yapma** da denir. Baş yapıcıların "başı bütün" olması gereklidir.)

[boya günü; gelin yüzü yazmak]

- baş yapmak** Gelin başı süslemek (Edremit - Ba)
baş yazmak Saç taramak (Ba.; Dz.; Es.; Bo.; Kc.; Ama.; Ank.)
baş yemeği [kına yemeği]
baş yenge Düğünde yemek işlerini yöneten kadın (Göksun - Mr.)
başyoldaşı Karı, eş (Es.; Ank.; Kn.; To.; Mr.; Gaz.; Kr.)
 [baş gölgesi]

- bayrak** 1. Davul - zurna ile gelin almağa giden düğün alayının önünde götürülen düğün bayrağı (Hafik - Sv.)
 2. Düğünde oğlan evinin damına çakılan bir sıruk tepesine bir elma geçirildikten sonra bu direğe çekilen bayrak (Hafik - Sv.)
 3. Özellikle Türkmenlerin düğün törelerinde dostluk ve mutluluk dileğinin sembolü olarak oğlan evi damına asılan bayrak (Bu bayrağın kendine özgü bir biçimi de vardır : üçte bir kısmı beyaz, öteki parçası kırmızıdır. Bu bayrağa ayrıca bezden bir nal şekli eklenir ve el şeklinde oyulmuş bir bez parçası da dikilir (Güney Türkmenleri; Bozkır - Kn.) [düğün bayrağı, etsiz bayrak]

bayrak dikme [bayrak kaldırma]

Bayrak Kaldırma "danışık ekmeği" töreni bittikten sonra düğün yapacak evin komşu delikanlıları arasında düzenlenen bayrak töreni (Sv. yöresi Türkmenleri)

(Bu törende, önce bayrağı donatırlar; ucuna en değerli ve renkli üç tülük dikerler. o biçimiyle meclis içine getirirler. Mecliste bulunan hoca efendi, bayrak üzerine bir aşır okur, dua yapar; meclistekiler âmin derler. Bu sırada, hayırlı olsun, sesleriyle bayrak, anası babası sağ olan bir gencin eline verilir. Beş altı delikanlı birlikte köyün mezarlığına giderler. Orada, mezarlık çevresini sessizce üç defa dolaşarak üçer ihlâs (Kulhüvellah) ile birer fatiha okurlar. Sonra silah atarak dönerler. Düğün evine geldiklerinde bayrağı götürüp, güvey olacak delikanlının kapısının sağ yanına dikerler. Sağdış varsa, bir bayrak da onun kapısına dikilir.

Nevşehir'deki düğünlerde de, güvey adayının akrabası ya da ahabları tarafından yapılan yemek davetinde yine bir **bayrak kaldırma** töreni vardır. "güvey kondurma" da denilen bu davetten önce, güvey adayının evinde özel bir şölen düzenlenir. Yemek sonunda mahalle caminden bir bayrak getirilerek, odanın ortasına yatırılır. Oradaki hoca dua eder. Sonra, güvey kondurmayı isteyen zat gider, bayrağı kaldırır; evin damına diker. Bayrak, düğün sonuna kadar dağlanır.

Bayrak kaldırma, en büyük samimilik belirtisi sayılır. Bu-yüzden akraba ve dostlar arasında dargınlık olmaması için, daha ön-

ceden anlaşma yapılarak bayrağın kimin eliyle kaldırılacağı kararlaştırılmış olur.)

bayrakdar Düğün yöneticisi delikanlı (Toroslar, Tahtarcı, Türkmenleri)

bayrak yarışı Düğünlerde güvey babasının çocukları arasında düzenlenen ödüllü yarışma (Sn. yöresi)

bayrak yolu Bayrak kaldırma, bayrak dikme töresi.

bedal Gelin yüzü yazma töreninde yüze yapıştırılan yıldızlı pullar (Rz.)

bedal dökmek Gelin yüzüne süs yapmak (Rz.)

bedel Erkeğin, evlenirken kız tarafına verdiği para (Yalvaç - Isp.)
[ağırlık; başlık; mehr-i müeccel]

beh Nişandan önce, ya da evlenirken oğlan ve kız taraflarının birbirlerine yolladığı hediyeler (Yusufeli - Ar.)
[belek; belli; bellilik]

bekârbaşı Düğünlerde yöneticilik yapan adam (Vezirköprü - Sm.)
[düğünağası; yiğitbaşı]

bekâret kuşağı Baba evinden çıkarılacağı gün, kardeşi eliyle gelin beline bağlanan kuşak (Yz.) [gelin kuşağı; şutik teybet kuşağı]

beklik 1. Nişan için kıza alınan yüzük (Yz.)
2. Nişanda ya da söz kesilmede yapılan tören (Gaz.)

beklik takmak Evlenmede söz kesmek ve takı takmak (Yz.)

beleg, belek Erkeğin kız tarafına verdiği düğün hediyesi (Brd.) [bölek]

belli 1. Nişanlanırken tarafların birbirlerine verdikleri çamaşır, kumaş, altın v.b. şeyler (Mut. İç.)
2. Nişanlı (Kn.)

Belli takama Nişandan sonra kız evinde gelin kıza takılacak altın, verilecek hediyelerle ilgili olarak düzenlenen tören (Karaman - Kn.)

bellik 1. Söz kesilen kıza güvey adayı tarafından gönderilen küçük hediyeler, süs eşyası (Dz.)
2. Nişan töreni (Afşin - Mr.)
3. Nişanlanan kıza verilen hediye ya da takılan altın (Erdemir - Ba.; Gürün - Sv.)
4. Nişanlılık (Kn.)

bellilik Nişanlanan kıza, ya da erkeğe verilen çevre, mendil (ErmeneK Köyleri - Kn.)

benek 1. Düğün hediyesi (Af.; Dz. yöreleri)
2. Düğünde gelinin başına davetliler tarafından konulan yazma (Bolvadin - Af.)

3. Düğünde, davet için yakın akrabalara gönderilen kumaş (Dz.; Isp.; yöreleri)

berder evlilik İki erkeğin birbirinin kız kardeşleriyle evlenmesi (Güney doğu illerimiz) [Kepir, Kız; değiştirme]

bereket buğdayı Gelin, at üstünde oğlanı evi kapısının önüne geldiği zaman başına saçılan buğday (Ayaçık - Sn.) (Gelin başına saçılan buğdaylar, orada bulunanlar tarafından toplanıp, bereket olsun diye evlere götürülür) [arpalama; saç]

bereket parası "Saçı" töreninde yerden toplanıp, bereket getirmesi için para keselerinin diblerine dikilen madensel para (ç. yy.)

berme Kız tarafından güvey akrabalarına verilen hediye (Taşköprü - Sm.)

beserek Yetişkin, güzel kız (Hat.; Göksun - Mr.)

beşik kertme 1. Kız ve erkek çocukları henüz beşikte iken iki aile arasında yapılan nişan (Isp.; Vn.)

2. Kız ve oğlan beşiklerini birbirine sürterek yapılan nişan (Sm.)

3. Birbirleriyle beşikte iken nişanlanan bebeklerin beşiklerine yapılan işaret (Tr.)

(Beşik kertmesi için ayrıca bkb. Prof. Sedat Veyis Örnek, Budun bilim Terimleri Sözlüğü).

bey çeken [bey ekmeği]

bey ekmeği Gelin gelmeden bir gün önce güveyin dayısı, amcası ya da yakınlarından bir başkası tarafından koyun kesilmek suretiyle verilen yemek şöleni (ç. yy.)

(Bu yemeği hazırlamayı üzerine alana "bey çeken" denir.)

beyman Çocuğu olmayan, kısır (İğdir - Kr.) [boydak]

billa (bavulla, billa, bulla) Abla (ç. yy.)

bırakıntı Geline gelen armağan (Kn.)

bısraç Düğün evi (Şile - İst.)

bışşım Kardeş (Ezine - Çıkl.)

bıyana "Büyükana" demek olan nine (Göhlisar - Brd.)

(bilyana : Amca karısı, yenge (Akseki - Ant.)

bibi 1. Hala babının kızkardeşi. (ç. yy.) [eme; enne]

2. Amca karısı, yenge (Ant.; Isp.; İz)

3. Abla (Çkr.; Dz.; Mn.)

4. Nine, büyükanne (Tahtacı aşireti, Bornava - İz.; Edremit - Ba.; Ky.; Kn.; Nğ.; Yz.; Kerkük)

5. Teyze (Bor - Nğ.; Or.; Refahiye - Ezc.; Çayıralan - Yz.)

- bicikli** Yeni yetişen genç kız (Bor - Nğ.)
- biçim** Nişandan sonra "gelinkız"a alınan giysiliklerin biçim - dikim töreni (Karaman - Kn.)
- bike, biyke** 1. Kadın, hanım (Es.; Pınarbaşı - Ky.; Kn.)
2. Görümce (Ilgın - Kn.)
- bilâz** Erkek kardeş (Manavgat - Ant.)
- bilezer** Kardeş, yakın arkadaş (Yeşilyurt - Isp.)
- bindallı** [havuziçi, dival]
- bitirim dünürlüğü** Kız istemede söz kesimi (Gökçekışla - Yz.)
- bitirmek** Kız vermeğe razı etmek, işi bitirmek (Bor - Nğ; Silifke - İc.)
- biyaz** Kız (İğdir - Kr.)
- bizdik** Erkek çocuk (Erkilet - Ky.)
- bizimki** Kocasının adını söylemeden erkeğini anlatmak isteyen kadınların kullandığı deyim (Rz. yöresi; Yusufeli köyleri - Ar.) [bizim olan; sahip, sahibim]
(Kadınların kocalarını adını söylemeleri ayıp sayılır.)
- bizim olan** Kadınların kocalarına seselenmek için kullandıkları söz (Nş.) [bizimki]
- boduş** Eskiden gelin giysilerinin bilek kısımlarına sırma tel işleme ile yapılan süs (Mğ.)
- boğaz altını** Söz kesildikten sonra oğlan tarafının kız evine götürdüğü altın armağanlar (Yenikent, Aksaray - Nğ.) (Altınlar belli aralıklarla ipe dizilerek gelin kızın boynuna takılır)
- boğma** Altınların bir beze dikilmesiyle yapılan kadın gerdanlığı (Kilis - Gaz.)
- boğu** Nişanlı kız tarafından güvey adayına gönderilen hediyelerin bulunduğu bohça (Yalvaç - Isp.; Fenike - Ant.)
- bohça** 1. Çeyiz (Senirkent - Isp.; Lüleburgaz - Krk.)
2. Nişanlı kızlara oğlan evinin gönderdiği hediye (Tefen-Brd.; Es.)
3. Nişanlı kız ve erkeğin birbirlerine verdikleri hediyeler (Mn.; Bergama - İz.)
4. Evlenenlerin karşı taraf hısımlarına gönderdikleri armağanlar (Fethiye - Mğ.) [boğu]
- bohçalık** Kız evinin, oğlan ve akrabalarına gönderdiği çamaşır takımı (Kuşadası - İz.)
- bohçasını atmak** Kız tarafının nişandan vaz geçip hediyeleri geri göndermesi (Bor - Nğ.)

- borda** Gelin götürülürken süs olarak başına örtülen işlemeli kumaş (Şavşat - Ar.)
- boşnak** Kocasından kaçarak başkasiyle evlenen kadın (Alaca - hüyük, Alaca - Ço.)
- boy** Düğünden bir hafta önce gelinkızın bir takım elbisesinin oğlan evinde herkesin görebileceği bir yerde asılıp teşhir edilmesi töreni (Divriği - Sv.)
- boya gecesi** Kız evinde gelinin saçları ve başı yapılırken sürdürülen eğlenti töreni (İbradı - Ant.)
- boya günü** Gelin kızın saçını boyayıp başının yapıldığı gün (ç. yy.)
(Antalya yöresi düğünlerinde pazar günleri boya günü adını alır. O günün akşamına da "boya akşamı" derler. O gün, oğlan ve kız evlerinde davetliler toplanır; yemekler yenir, eğlentiler yapılır. Bu tören için mazi, düz ve rastık taşından bileştirilmiş bir saç boyası hazırlanır. Akşam ezanından sonra meşale' er yakılarak oğlan evinde toplanmış olan kadınlar törenle kız evine giderler. Orada "gelinkız" ortaya çıkarılır, bir sandalyeye oturtulur. "başı bütün" bir kadın, kızın saçlarını söküp boyar. İbradı'da bu törenin türküsü nü oğlan evinden gelenler söylerler. Dinleyen gelin de ağlar, durur)
- [gelin ağlatma; gelin okşama]
"Boya vurageldim cevahir taşım
Gülleriyle gele hanım kardaşım"
.....
- boydak** Çocuksuz, kısır kadın (Isp.; Kn.; Nş.) [beyman]
- boyma** Gelinlere örtülen kırmızı örtü (Acıpayam - Dz.)
- boyugüzel** Görümce (Bünyan - Ky.; Avanos - Krş.)
- bozak** Erkek çocuk (Ereğli - Zn.)
- bozlük** Gelinlerin hayvan sırtında götüreceği çeyiz eşyası (Güney Anadolu Yürükleri)
(Güney Yürüklerinde bu töre ile ilgili gelin türküsünde şu dizeler var:
"Katır gelmiş gemin sever (gelin atı)
Bözlük çökmüş çanın döver (deve)
Kız oturmuş duvak eğer" (gelin)
- [seysene; katır yükü]
- boztülü** 13 - 14 yaşlarındaki kız (Ermenek - Kn.)
- böcük** Kötü kadın (Ödemiş - İz.)
- böle** (bola, bulla, bölem)

1. Teyze çocuğu (Af.; Dz.; İz.; Mn.; Ank.; Es.; Brs.; Kn.; Krş.; Nş.)
2. Amca oğlu (İz.; Krş.)
3. Yeğen (Akhisar - Mn.)
4. Teyze (Tire - İz.)
5. Teyze, hala, yenge (Gördes - Mn.; Akşehir - Kn.)
6. Amca (Mn.)
7. Hala (İncesu - Ky.)
8. Hala çocuğu (Nş.; Nğ.)
9. Genellikle amca, dayı hala çocuğu (Türkmen aşiretleri, Akşehir - Kn.)

[bülem] (Ml.)

bölek (bübek, bülek) Hediye (Osmaniye - Es.)

bübek, bülek Hediye (Tr.) [beleg; belek, belli, bellik]

- bölükbaşı** 1. Düğünde erkek evine başkanlık eden kişi (Afşin, Elbistan - Mr.)
2. "makar" denilen düğün alayına başkanlık yapan kimse (Erkinis - Yusufeli - Ar.) [makarbaşı]

buba Baba (Af.; Isp.; Brd.; Dz.; Ks.; Bo.; Or.; Mğ.; Nğ.; İç.)

bubu Bir-iki yaşındaki çocuk (Hat.)

bucek Sert tabiatlı kadın (Rz.)

bucirek Cılız adam (Rz.)

buğmuk Kadınların takındıkları altın (Kn.)

buk Gelin (Zile - To.) [büke]

bula Yenge, amca, dayı karısı (İz.) [billa]

bullu : Abla; görünce, teyze ve hala kızı (Bakras köyü; Pazaryeri - Bil.) (Sevgi Babaoğlu)

bulmaç Bir haftalık sürede hasta sayılan lohusa (Yenifoça - İz.)

- bulduk** 1. Buluntu çocuk; piç (Isp.; Kū.; Ky.; İç.; Zn.)
2. Bir kadının ilk kocasından olan ve ikinci kocasının yanına götürdüğü çocuk (Ilgın - Kn.)
3. Kimsesiz çocuk (Nğ.)

bunamak Kızlar evlenme çağını geçmek (Keçiborlu - Isp.)

büke Gelin (Pütürge - Ml.) [buk]

bürkme Eğlentili kadın toplantısı (Bil.; Es.)

büyü Gelin ve güveyin birbirlerine cinsel yakınlık göstermemeleri ve güvey bağlanması inancına dayanan sihir (ç.yy.)

(Bu inançla, nikâh kıyılması sırasında oğlanın ve kızın mahremi olan pek az kimse bulunur. Nikâh kıyımına kadar orada, hatta evin yakınında yabancı birinin bulunmasına izin verilemez. Çünkü, büyü yapılarak güveyin bağlanacağına inanılır. Bu nedenle de, nikâh kıyılması töreninde kilit kitlemek, düğüm yapmak el kavuşturmak yasaktır) **[bağlama; bağlama büyü]**

büyük dünür Beğenilen bir kızı kadınlar istedikden sonra, tekrar israrlarının ve çocuklarının birlikte oluşturdukları, aynı zamanda **geniş aile** diye de adlandırılan toplumsal ve ekonomik birlik" (Prof. Sedat Veyis Örnek, Budumbilim Terimleri Sözlüğü)

büyük çerez : "büyük nişan" anlamında kullanılır. (Senirkent - İsp.)

büyük dünür Beğenilen bir kız kadınlar istedikden sonra, tekrar isteyen erkek görücü (Çkr.) **[dünür; dünür ana; dünürbaşı]**

büyük dünürlük Oğlan evinden kı zevine, bir sepet içinde gönderilmiş lokum ve diğer armağanlar (Akhisar - Mn.) (Bu armağanlar kız evinde, gelenlere gösterilir.)

büyük kına Gelin alma günü (Tavas - Dz.)

büyük nişan Söz kesiminde yapılan törenden birkaç gün sonra, kız ve oğlan taraflarının nişan eşyasını birbirlerine verdikleri günde yapılan tören (Yusufeli - Ar.) **[büyük çerez]**

büzme Gelinin, mahalledeki genç kızlara hediye olarak dağıttığı ipekli parçalardan yapılmış ağzı ince uçkur büzmeli ufacık kese (Yusufeli köyleri - Ar.)

— C —

can Anacan, dadacan, emmican gibi halk ağzı deyimlerde sevgi belirtisi olan söz (ç. yy.)

cancığer Yakın akbaradan olanlar, sevgili kimseler (ç. yy.)

can görmek (babacanı) 1. Düğün gecesini belirli kimselere verilen ziyafet (Sv.)

2. Gelin geldiği günün akşamı, oğlan evinde geçmişlerin ruhunu sevindirmek amacıyla verilen yemek (Akşehir - Kn.; Sv.)
(Bu törene "babacanı" da denir)

carbık Anası, babası belli olmayan (Amik ovası Türkmenleri - Hat; Göksun - Mr.; Pınarbaşı - Ky.) **[çalık]**

cecem Küçükken alınıp yetiştirilen çocuk, evlatlık (Bulancak - Gr.)

ceci (çiçe, cici, cice) Teyze (Ada.; Kn.; Gm.; yöreleri)

cehez (cehiz, ceniz, ceyiz) Gelin olan kızın baba evinden götürdüğü eşya (ç. yy.) **[ceyiz, kırdak, cins]**

cehiz [cehez] Çeyiz (Muratlıdere köyü, Bozöyük - Bil.) (Sevgi Babaoğlu derlemesi)

cehiz girdıcı Güney velisinin, yeni evlilere vereceği oda, yemek takımı gibi şeyleri görüp tesbit etmek için, gelin evi tarafından güvey evine giden iki - üç kişilik topluluk (Mudurnu - Bo.)

cehiz halkası Çeyizleri asmak için kullanılan halka (Ank.)

cehiz ipi Yalnız çeyiz asmak için kullanılan ip (Ank.)

ceniz [cehez, çeyiz]

celep Düğün alayı (Mr) [alay, makar, seğmen]

cere Kocasından boşanan kadının çocuklarına ve kendisine bağlanan para (Ama.; Ba.; Bo.; Çkl.; İst.; Ks.; Krk.; Mğ.)

cerek Süslenmiş gelin arabası (Çr.; Ezm.; Gr.; Sm.; Yz.) [cürek]

çeyiz [cehez]

cıccı Düğün evine gelinin köyünden gelendüğünüler (Kavak - Sm.)

cıkı takmak (dürü götürmek) Düğünden önce güvey, geline hediye götürmek (Ereğli - Kn.)

(Bu töreye : **dürü getirmek, dürü götürmek de** denir)

cılasın Erkek ve kız güzeli (Foça - İz.; Bayram iç - Çkl.; Fethiye ve köyleri - Mğ.)

cıvlamak Düğün sahibi, parasını sonuna kadar harcamak (Ermenek - Kn.)

cıyak Düğün evinde iki tarafın birbirlerine ilâhilerle attıkları ekmek parçası (Keçiborlu, Senirkent - İsp.)

cibara Çocuklu aile (Fethiye - Mğ.)

cibindirik (şipindirik)

a) Cibindirik: Gelin ata bindirilerek baba evinden oğlan evine götürülürken, üzerine boydan boya örtülen örtü (Kn. yöresi) [cibinlik]

b) Gelin arabasının yanlarına sarılan bez örtü, cibinlik (Kn.; Tk.)

Şipindirik: Gelinin bindiği atın üzerine yapılan siper (Kü. yöresi.)

cibinlik Eskiden gelinleri oğlan evine götürmek için kullanılan "miyafa (mahfe)" (tahtirevan) etrafına sarılan örtü (Ba. yöresi.) [cibindirik]

cice Amca (Divriği - Sv.)

cic (cicaba, ciciş, ciciana, Yenge (Ar.; To.; Krş.; Kn. çevresi; Nş.)

cicaba: (Bor - Nğ; Tutmaç - Sv.)

ciciş: Sv.)

ciciana: (Saray - Dz.)

cicişaba: (Zn.)

cicim ayı Bal ayı (Ezc.; Ar.; Kandıra - Kc.; Sm.; Vn.)

cilbir parası Yeni nişanlanan delikanlılardan alınan para (Brd. yöresi)

cimcime 1. Ufak tefek güzel kadın Çr.; Yz.)

2. Becerikli, konuşkan, akıllı, ufaktefek kadın (El.)

3. Hareketli, konuşkan kız çocuğu (Ar. yöresi)

cins Gelinin beraberinde götürdüğü eyş, çeyiz (Vezirköprü - Sm.)

cirit Düğün alayı geçerken atlıların oynadıkları geleneksel atüstü oyun (yaygın).

ciritleme (yol havası, yol kaydesi) Köy düğünlerinde gelin, baba evinden çıkarılıp düğün alayı ile oğlan evine yollandığı zaman, geçtiği köy ve yollarda davul - zurnanın çaldığı havalar (Bu havalar özellikle **Köroğlu, Paşaköşkü, cenkleme**'dir. Hepsine birden yol kaydesi, yol havası da denir) (Posof köyleri - Kr.)

civalak Babası belirsiz (Ulaş - Sv.)

ciye 1. Abla (Ay.; Uş.; Isp.; Dz.; Bo.; Çkl.; Çkr.; Kü.; Kn.; Kr.; Sm.; Ur.; Ant.; Ng.; İç.; Mğ.; Krk.; T.; Zn.)

2. Büyükanne (Çivril - Dz.; Bil.; İst.; Şiran - Gm.; İç.; Ky.)

3. Hala (Ada.; Kr.; Yalova - İst.)

4. Teyze (Ant.; Kn.)

5. Görümce (Ada.)

comba Yiğit, güçlü, kuvvetli erkek çocuk (Ama.)

combot şişman çocuk (Yusufeli köyleri - Ar.)

cumbalık 1. Gerdek gecesinden sonraki cuma günü kadınların gelin görmeğe gitmeleri töreni (Tr.) [**çarşaf günü**]

2. Gerdekten üç gün sonra güvey evinde kadınların yaptığı eğlenceli tören ki, bu arada gelin çeyizinden davetlilere armağanlar dağıtılır. (Sm. yöresi)

cumana Düğünde kız ve erkek taraflarının birbirlerini davet etmeleri töresi (Bergama - İz.)

cürek Her şeyi hazırlanmış gelin adayı kız (Ardanuç - ç. Ar.)

calgır Gelinlerin başlarına bağlanıp, arkadan ucu aşağıya sarkıtılan örtü (Gm. yöresi)

— Ç —

çalık Anası, babası belli olmayan (Saimbeyli - Ada.) [**çarbık**]

çalma Düğün evlerinden, kolayca saklanabilen çatal, kaşık, peçete gibi şeyleri aşırıp götürme göreneği (ç. yy.)

çaltıma Kadınların baş taçlarını bağlamağa yarayan boncuklu şerit (Vezirköprü - Sm.)

çamsımak Erkek, kadına meyletmek (Emet - Kü.; Mudurnu - Bo.; Çr.; Osmaniye - Ada.)

- çam yarması** İri yarı adam (Yusufeli köyleri - Ar.) [çon]
- çapan** 1. Düğün yemeği yapan aşçı (İsp. yöresi)
2. Kadın (İst.; Yatağan - Mg.)
- çapraz yeğen evliliği** "Hala kızıyla dayı oğlunun ya da hala oğluyla dayı kızının birbirleriyle evlenmesi" (koşut yeğen evliliği) (Prof. Sedat Veyis Örnek, Budunbilim Terimleri Sözlüğü)
- çapula** Nişanlı kızın güveye gönderdiği çamaşır takımı (Rz.)
- çarşaf günü** Gerdek gecesinden sonraki cuma günü yapılan gelin görme töreni (ç. yy.) [alfa, cumalık]
- çatki** Kırmızı, pullu ve işlemeli gelin duvağı (Dz.; Bo.; Kn.; Zn.; Ar.)
- çayda kız bitirme** Türk inanmaları arasında "çayda kız bitirme ve yavuklu yapma" adını alan bir görenek (Anadolunun bazı bölgelerinde yaşamaktadır) [güççe düğünü]
- cece** 1. Ağabey (Ada.; El.; Ezm.; Gr.; Bl.; Sv.; Vn.);
2. Baba (Gr.; Kn.; Or.; Sv.)
3. Dedé (Alucra - Gr.)
- çeğiz evi** Gelinin çıktığı ev (Gölpazarı - Bil.)
- çek** Düğüne götürülen hediye (Kc.; Mn.) [çeki]
- çekli** Düğüne götürülen hediye (Kc.; Mn.) [çek, ebede saçılık, çıkı takmak]
- çekici** Düğünlerde genç kadınları, taze kızları oyuna kaldıran kadın (Dz.; İsp. yöreleri)
(Çekici kadın, oyun'u açmak için önce gelinin -varsa- ablasını, ya da en yakınlarından bir hanımı oyuna kaldırır. Bu kadına çekide denir)
- çekirdek aile** [küçük aile]
- çekme** Düğün için hazırlanan, üzerinde kızartılmış et parçaları bulunan pilav (ç. yy.)
- cele** Büyük kardeş (El.; İst.)
- celebi** Kayınbirader (Af.; Ank.; Brd.; Dz.; Es.; Kn.; İsp.; Sn.)
- celebi ağa** [düğün ağası tongur]
- çeliba** Baldız (Brd.)
- çelik** Düğün sahiplerinin akrabalarına özel bir törenle yolladıkları koyun, kuzu, kaz eti (Merzifon köyleri - Ama)
- çeneke** Kız çocuğu (Nazimiye - Tunceli)
- çeper kurmak, çeper germek** Gelin geçerken önüne ip gererek bahşiş alma göreneği (Yavuzköy - Şavat - Ar.)
- [afiyet, girzap, koç parası, koyun parası, yolbastı]

(Sonu var)